

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A bankok digitalizációjának akadályai

**No.1. Elektronikus aláírás, elektronikus bélyegző, együttesség és a hatályos hitelintézeti törvény,
valamint a cégtörvény**

Szerző:

dr. Dunár Ildikó

Budapest, 2020. szeptember 1.

I. Bevezetés

Az információs technológia fejlődésének ütemével minden gazdasági szereplőnek fel kell vennie a versenyt. A fejlődés hatása a bankszektorra azért különösen jelentős, mert bizonyos résztvevők végzésére újabb szereplőknek, különösen a fintech cégeknek is lehetősége nyílik (ld. PSD2¹ szabályrendszer és az open-banking), ezzel tovább élénkítve a versenyt. A Bankokat kihalási fázisban lévő dinoszauruszoknak és a fintech cégeket aszteroidának tituláló cikkek² során ébredő szektor digitalizációs törekvései igencsak markánsak, a kitűzött célok pedig ambiciózusak. A zászlókra tűzött ügyfélközpontú megközelítés, a kényelmes, elektronikus úton való ügyintézés, a digitális bankfiók és még folytathatnám, mind olyan elképzelések, melyek megvalósításához nélkülözhetetlen az ezt támogató jogszabályi környezet és a felügyeletet ellátó intézmények nyitott, kooperatív és megoldáskereső hozzáállása. A szektor nyilvánvaló hátrányból indult a különféle, különösen külföldi fintech cégekhez képest, hiszen a szabályozás a hagyományos „bankolásra”, hagyományos bankkapcsolatokra került kialakításra, annak megoldásait és dinamikáját követte. Azt gondolom, hogy mára ez a hátrány jelentősen csökkent, köszönhetően különösen, de kizárólagosan az írásbeliségre, az elektronikus csatornákra, az ügyfél-átvilágításra, az azonosításra vonatkozó követelmények racionalizálásával, felfrissítésével.

II. Problémafelvetés és a jogszabályi környezet

A jelenlegi szabályozás tehát lehetővé teszi azt, hogy a hagyományos bankszektor is részese legyen az ügyfelekért folytatott küzdelemnek, ne szoruljon ki abból, ám több ponton észlelhetők olyan jogbizonytalanságok, a fent hivatkozott cikk kifejezésével élve „dinoszauruszként” itt ragadt jogszabályi rendelkezések, melyek megnehezítik a digitalizációt, elbizonytalanítják a jogalkalmazókat.

Ezen rendelkezések közül ragadtam ki elsőként a jelenleg hatályos cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény (továbbiakban Ctv.) „Képviselőt,

¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2366 irányelve (2015. november 25.) a belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról és a 2002/65/EK, a 2009/110/EK és a 2013/36/EU irányelv és a 1093/2010/EU rendelet módosításáról, valamint a 2007/64/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről

² Például: Internet:

<https://www.finextra.com/newsarticle/32878/watch-out-dinosaurs-were-in-extinction-phase---citi-global-ceo> valamint <https://www.twispay.com/blog/the-banking-dinosaurs-and-the-fintech-asteroid>

cégjegyzés” címét. Szembetűnő, hogy ez a cím rendkívül kevés előírást tartalmaz a cégjegyzés elektronikus úton való gyakorolhatóságával kapcsolatban, ugyanakkor a Ctv. 9 (4) bekezdése³ szűkszavúan mégis kitér erre a lehetőségre, nagy vitákat kavarva szakmai körökben.

A szakmai körök megoszlanak a szigorú és a megengedő álláspontok között. A szigorúnak tartott értelmezés szerint ez a rendelkezés kógens szabály, azaz kizárólag azon személy jogosult elektronikus aláírás birtokában cégjegyzésre jogszerűen, akinek a tanúsítványa a cégjegyzékbe bejegyzésére került, hiszen ez a biztonság, a transzparencia záloga. Ez az értelmezés nem szorul valójában további magyarázatra, hiszen a megengedő álláspontot vallók is mind egyetértenek abban, hogy ez a cégjegyzés gyakorlásának egy jogszerű módja, ám ők vagy mondhatom azt, hogy mi, hiszen én is ezt az álláspontot vallom, vitatjuk, hogy ez lenne az egyetlen módja az elektronikus úton való cégjegyzésnek.

Ezen szakasz vizsgálatakor érdemes megnéznünk azt, hogy az mikortól hatályos, milyen jogszabályi változásokat élt túl ezen szakasz módosulás nélkül. A Ctv. 9. § (4) bekezdése 2007.szeptember 1. napjával vált hatályossá. Ezen szakasz módosulás nélkül élte túl az elmúlt lassan 13 évet. Ez azt jelenti, hogy ezen időszak alatt, mely jogalkotás terén igencsak jelentős módosulásokat, újdonságokat hozott, különös tekintettel éppen az elektronikus úton való szerződéskötésekre és jognyilatkozat tételre, ez a szakasz nem változott, nem igazodott, hanem kősziklaként állt a módosuló jogszabályi környezet egyik igen fontos területen. A jelen cikk kereteit túlfeszítené, ha minden releváns és ezen 13 év alatt módosított jogszabályt feltüntetnék, ugyanakkor mégis ki kell ragadnom néhányat, hogy érzékelhessük, hogy mennyire abszurd ezen szabály makacs ragaszkodása 2020-ban a jogrendszerünkhöz. A kiragadott jogszabályok - az új Polgári Törvénykönyv⁴ (továbbiakban Ptk.) és számos módosítása, az eIDAS rendelet⁵, az E-ügyintézési törvény⁶ és annak részletszabályait tartalmazó Kormányrendelet⁷, az új hitelintézési törvény⁸ (továbbiakban: Hpt.) stb - alapjaiban érintettek az elektronikus szerződéskötést, az

³ “A cég kérelmére a cégjegyzék tartalmazza a cégjegyzésre jogosult - külön jogszabály szerinti - elektronikus címpéldányáról készített tanúsítványát is. A cégjegyzékbe bejegyzett tanúsítvánnyal rendelkező elektronikus aláírás a cégjegyzésre jogosult cégszerű aláírásának minősül.”

⁴ 2013. évi V. törvény - a Polgári Törvénykönyvről - hatályos: 2014. március 15. napjától

⁵ Európai Parlament és a Tanács 910/2014/EU rendelete (2014. július 23.) a belső piacon történő elektronikus tranzakciókhoz kapcsolódó elektronikus azonosításról és bizalmi szolgáltatásokról, valamint az 1999/93/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről - 2016. július 1. napjától alkalmazandó

⁶ 2015. évi CCXXII. törvény az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól - hatályos: 2016. január 1. napjától

⁷ 451/2016. (XII. 19.) Korm. rendelet az elektronikus ügyintézés részletszabályairól - hatályos: 2017. január 1. napjától

⁸ 2013. évi CCXXXVII. törvény - a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról - hatályos: 2014. január 1. napjától

elektronikus aláírást, az írásbeliség fogalmát, lényegében átformálták a jogrendszer ezen szegletét. Néhány meghatározó részletre szeretnék kitérni ezek közül.

A Polgári törvénykönyv az írásbeliség definícióját - egy 2019. március 31-én hatályba lépő módosítással - oly annyira liberalizálta, hogy az alábbi hármas kritériumoknak megfelelően tett jognyilatkozatok - ténylegesen akár szóban történnek, akár írásban - megfelelhetnek az írásbeliség definíciójának. Akkor minősül írásbelinek a megkötött szerződés, ha annak közlésére:

- a jognyilatkozatban foglalt tartalom változatlan visszaidézésére,
- a nyilatkozattevő személyének és
- a nyilatkozat megtétele időpontjának azonosítására alkalmas formában kerül sor.

Annak érdekében, hogy ezt a keret jellegű szabályt a Magyar Nemzeti Bank (továbbiakban: MNB vagy Felügyelet) által felügyelt intézmények megfelelőképpen tudják értelmezni, és ehhez megfogható szabályrendszer kapcsolódjon, a Felügyelet vezetői körlevelet fogalmazott meg, melynek címe: Vezetői körlevél az elektronikus úton megkötött írásbeli szerződésekről, megtett írásbeli jognyilatkozatokról (továbbiakban: Vezetői körlevél). A körlevél igazán jól érthető, rengeteg iránymutatást tartalmaz, így most nem részletezném a speciális szabályokat, de azt szeretném megjegyezni, hogy egyértelműen írásbelinek tekinti az internetbanki megoldásokat (korábbi azonosított elektronikus út), a valós idejű ügyfél-átvilágításra használt és auditált elektronikus csatornákat is.

Jelentős változást hozott a Hpt. 2019. március végi módosítása is, mely az írásbeliséggel kapcsolatos korábbi előírások deregulálása révén, a Ptk. fent írt szabályrendszerébe utalta az írásbeliség kérdésének megítélését. Ez a módosítás pedig lehetőséget adott a technológia semleges és újszerű, digitális megoldások kidolgozására és bevezetésére. A Hpt. ezen módosítása továbbá speciális rendelkezést fogalmazott meg a hatálya alá tartozó intézmények által kötött szerződések forma kényszerének (írásbeliség) megsértéséhez kapcsolt jogkövetkezmény esetére. A jogkövetkezmény a jogszabály által előírt alakisági követelmények megsértése esetén ugyanis nem a semmisség, és nem is az érvénytelenség, hanem pusztán közigazgatási bírság. Ez azért hoz nagy áttörést, mert az érvénytelenségtől való félelem komoly akadálya volt a bankok digitalizációs, elektronikus szerződéskötéssel kapcsolatos törekvéseinek.

A legnagyobb változást az Európai Unióban mégis az eIDAS hozta, melynek szabályai kiindulópontként szolgálnak az elektronikus aláírási megoldások és így a távollevők közti szerződéskötések esetén. Az eIDAS szabályrendszert pedig, bár a szabályozás rendeleti, így átültetésre nem szorul, a magyar jogrendbe az E-ügyintézési törvény és a hivatkozott Kormányrendelet képezte le, töltötte ki az eIDAS által lefektetett kereteket, ahol erre a rendelet kifejezetten lehetőséget ad. Az eIDAS-ban foglalt aláírási és bélyegző típusok, a bizalmi szolgáltatókra előírt kötelezettségek, az e-ügyintézés alapszabályai mind lehetőségeket teremtek a digitalizáció, a távollevők közti biztonságos ügyintézés széles körű elterjesztésére. Ezen elektronikus aláírási típusok széles körben terjedtek el, és egyre nő az igény a használatukra, hiszen az elektronikus ügyintézés kezd alapvető ügyfél elvárásaként megfogalmazódni, és a szolgáltatók, jogi személyek oldalán való aláírás, jognyilatkozat megerősítés kapcsán az igazi biztonságot, a bizalmi szolgáltatók által nyújtott elektronikus aláírási megoldások adják, hiszen egy esetleges jogvitában nincs annál megnyugtatóbb, mint amikor egy hitelesként elfogadott, külön hatóság (a Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság) által felügyelt szolgáltató igazolja az aláírás hitelességét, és annak időpontját, valamint azt, hogy az aláírt tartalom sértetlen.

Az eIDAS ugyanakkor önmagában nem képes arra, hogy a szabályrendszerét az adott tagállam jogrendszeréhez illessze, nem képes egy attól idegen jogrendben jogbiztonságot teremtve elhelyezkedni. Ez a munkamindenképpen a tagállami jogalkotók feladata. Természetesen az alapvető jogelvek között megtaláljuk a megoldást mindenféle jogalkotási lépés nélkül is, hiszen a jogforrási hierarchiában magasabban álló jogszabály, az alacsonyabb jogforrási szinten álló jogszabályt lerontja, azonban ez mindig kétségeket hagy maga után, különösen akkor, ha a magasabb szintű jogszabály keret jelleggel szabályoz, annak rendelkezéséből csak levezethető a kollízió az alacsonyabb jogforrásban foglaltakkal.

III. Jogalkotási javaslatok

A fentiek tükrében - a magam részéről - több ponton hiányolom a tagállami jogalkotást, azon lépéseket, melyek a tagállami jog és az eIDAS rendelkezései közti összhangot megteremtik, ugyanakkor ez nem csak az eIDAS szabályrendszeréről szól, hanem a digitalizáció érdekében alkotott szabályok következetes alkalmazásáról, a módosítások minden jogágban és minden jogszabályban való lekövetéséről. A digitalizációs jogalkotás nem lehet ad hoc. A technológiai újítások magukban hordoznak bizonytalanságot, kockázatokat, nem elfogadható, ha ezt a szabályozásból adódó kockázatokkal

megsokszorozzuk. A jelen problémafelvetés kapcsán a jogalkotási hiányosságok - álláspontom szerint - legnagyobb részben a Ctv-t és kisebb részben a Hpt-t érintik.

A Hpt-t érintő módosítási javaslatom a 141. §-t érinti, mely előírást tartalmaz a felügyelt intézmények esetében az együttes cégképviseletre vonatkozóan, vagyis amennyiben cégjegyzés körében kerül sor a hitelintézet nevében a pénzügyi, kiegészítő pénzügyi szolgáltatási tevékenységgel kapcsolatos kötelezettségvállalásra, akkor 2 cégjegyzésre jogosult együttes jognyilatkozatára van szükség. Felmerül azonban a kérdés, hogy ez a szakasz milyen viszonyban áll az eIDAS-ban foglalt elektronikus bélyegző intézményével? Elképzelhető-e az az értelmezés, hogy mivel elektronikus bélyegző használata esetén maga a jogi személy jár el, nem annak két képviseletre jogosult tagja, a Hpt. hivatkozott szakasza nem alkalmazandó?

Az MNB állásfoglalás kérésünkre egy általános és az MNB honlapjáról is letölthető állásfoglalást bocsátott ki, melyben kedvező álláspontot alakított ki, azaz bizonyos kritériumok teljesülése esetén az elektronikus bélyegző alkalmazható a jogi személy általi kötelezettségvállalást kifejező megoldásként, áttörve illetőleg rugalmasan értelmezve ezzel a Hpt. 141. §-ban foglalt együttség kritériumát.

Bár az irányt és az állásfoglalásban foglaltakat minden piaci szereplő támogatja, ugyanakkor megnyugtatónak azt tartom, ha ezt az értelmezést a jogszabály egyértelműen leképezi és lehetőség ad az elektronikus bélyegző alkalmazására, figyelemmel az együttség kritériumának alkalmazására.

Felhívom a figyelmet arra, hogy a polgári perrendtartás⁹ (továbbiakban: Pp.) 325. §-a, - mely a teljes bizonyító erejű magánokiratok kritérium rendszerét rögzíti, a hatálybalépéstől (2018. január 1.), sőt a Magyar Közlönyben való kihirdetéstől (2016. december 2.) kezdődően kitér az elektronikus aláírás és bélyegző típusokra is.¹⁰ Vagyis a Pp. teljes bizonyítóerejű magánokiratnak minősíti a legalább minősített tanúsítványon alapuló fokozott biztonságú (és a minősített) elektronikus aláírást és bélyegzőt, azonban erre utalást sem a Hpt. - és a későbbiekben kifejtettek szerint - sem a Ctv. nem tartalmaz.

⁹ 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról

¹⁰ 1952. évi III. törvény - a polgári perrendtartásról (régii Pp.) is tartalmazott már elektronikus tanúsítványokra vonatkozó rendelkezéseket 2016. július 1. napjától. Itt kiemelendő a régi Pp. 196. §-a.

A Ctv-ben foglalt és korábban kiemelt „Képviselő, cégjegyzés” cím azonban még a Hpt-ben foglaltakhoz képest is több bizonytalanságot és veszélyt hordoz a jogalkalmazók számára, hiszen ez a szakasz - szigorú jogértelmezés szerint - jelentheti azt is, hogy elektronikus úton cégképviselőre kizárólag egyetlen módon van lehetőség. Ez az értelmezés kizárja az elektronikus bélyegző használatát mindenfajta szerződéskötési, jognyilatkozat tételi, kötelezettség vállalásra irányuló megoldásból, hiszen ilyen lehetőséget ezen jogszabály nem tartalmaz. Ez az értelmezés kizárja azt a lehetőséget is, hogy az írásbelinek minősített elektronikus csatornákon, a felek videó felvételen tegyenek jognyilatkozatot. Kizárja azt a lehetőséget is, hogy az egyébként cégképviselőre jogosult, elektronikus aláíró tanúsítvánnyal rendelkező cégképviselő céget jegyezzen ezen tanúsítvánnyal, ha az elektronikus címpéldányáról készített tanúsítvány nem került bejegyzésre a cégjegyzékbe. Ez a megközelítés - bár kétségkívül transzparenciát és a közhiteles nyilvántartás teljességét szolgálja, - teljességgel ellehetetleníti a technológia semleges elektronikus szerződéskötés megoldások kialakítását. Ezen túl figyelmen kívül hagyja azt a tényt, hogy a Pp. teljes bizonyító erejű magánokiratnak tekint bizonyos elektronikus dokumentumtípusokat, függetlenül a Ctv. 9. §-ában foglalt előírástól.

A legfőbb kérdés a jogalkalmazók számára azt gondolom az, hogy mi lehet a jogkövetkezménye ezen szakasz megsértésének? Ha például a képviselőre cégjegyzékbe bejegyzett képviselő(k) által, bizonyítható módon - akár szóbeli megerősítés útján - kerül sor, pl egy videó beszélgetés során, mely rögzíti a cég képviselőjére feljogosított munkahelyi azonosítóit, azokról audit logok tárolódnak el, a jognyilatkozat tételről kép és hangfelvétel készül, mely fájlokra bizalmi szolgáltató által nyújtott szolgáltatásként elektronikus bélyegző vagy időbélyegző kerül, melyek biztosítják a sértetlenséget, bizalmasságot, a Bank auditált csatornáin, rendszereink keresztül folyik a kommunikáció, melynek zártságát külső audit jelentés igazolja, mi lehet majd a jogkövetkezménye a Ctv fent meghatározott követelménye hiányának? Álláspontom szerint semmi. A fenti szabályrendszer ugyanis nem más, mint egy múltból itt ragadt rendelkezés, mely nem idomult a folyton változó, alakuló jogszabályi környezethez. Álláspontom szerint az elektronikus címpéldány bejegyzése érdektelen a gyakorlatban, hiszen aki az elektronikus aláíró tanúsítvány semmiféle aláírás képet nem tartalmaz, az olyan jelek sokasága, melynek biztonságát, hitelességét, érvényességét, bizalmasságát, egyediségét és megmásíthatatlanságát a bizalmi szolgáltatók elektronikus megoldásokkal, különös tekintettel a PKI titkosításra garantálják. Vagyis a fent írt klauzula teljességgel célját és értelmét veszítette.

II. Összegzés

A fentiekből tehát nyilvánvaló, hogy a Ctv-t mindenképp módosítani, aktualizálni, és a jelenleg hatályos egyéb szabályokhoz alakítani szükséges. A Ctv. nem lehet akadálya az eIDAS által szabályozott jogintézmények alkalmazhatóságának. A jogalkotónak pedig nem lehet célja, hogy ezen jogszabály tekintetében - ellentétben a látványos digitalizációt erősítő jogalkotási megoldásokkal - akadályát képezze az elektronikus, távollevők közti szerződéskötési, jognyilatkozat tételi megoldásoknak.

Ezen túl pedig a jogbiztonság erősítése érdekében javaslom a Hpt. 141. §-ának pontosítását is, annak érdekében, hogy a bankszektor az automatizált, elektronikus megoldások terén versenyképességét megtarthassa és ügyfelei számára kényelmes és gyors megoldásokat nyújthasson.